

Nederlandsche Verzen en Nederlandsch Proza.

I.

Tennyson's Idyllen van den Koning. Eerste volledige Nederlandsche uitgave met Inleiding en Aanteekeningen door Soera Rana. Twee deelen. Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon, 1897.

De heer J. H. F. Le Comte heeft het eerst bij gedeelten, later de gezamenlijke, Konings-Idyllen van Tennyson uitgegeven in metrische vertaling, met de onnavolgbaar meesterlijke teekeningen van Gustave Doré. Hij begon met *Elaine* (1887), ging voort met *Viviane* (1889) en *Enid* (1891) en gaf in 1893: *A. Tennyson, De Konings-Idyllen metrisch vertaald*. Soera Rana doet het nu op zijne beurt, daarbij aantoonende, dat hij voor het eerst volledig is, daar de heer Le Comte o. a. de geheele Idylle van *Balin en Balan* onvertaald liet. Ook blijkt het duidelijk uit de vergelijking van beide teksten, dat Soera Rana veel uitvoeriger tekst volgt. Neemt men tot voorbeeld de Idylle van *Merlyn en Viviane*, dan komen de vijf eerste verzen overeen. Le Comte schrijft:

„Er dreigde een storm, maar nog was 't zwerf
[in rust;

„En in het wilde woud van Broceliande
„Lag bij een eik, zoo hoog en hol en oud,
„Dat hij de bouwval van een toren scheen,
„De arglistige Viviane aan Merlin's voet.”

Soera Rana formuleert deze verzen aldus:

„Een onweêr broedde, maar de wind was stil;
„En diep in 't woeste woud van Broceliande,
„Lag voor een eik, zoo hoog en hol en oud,
„Dat hij een toren scheen met veil begroeid,
„Merlyn te voet, de listige Viviane.”

Maar dan geeft Soera Rana in ruim zeven bladzijden de schildering van Viviane's komst en verblijf aan het hof, en

van eene valkenjacht, die bij Le Comte ontbreken, schoon ze toch inderdaad bij Tennyson voorkomen.

Soera Rana heeft een goed en moeilijk werk met den besten uitslag volbracht. Hij heeft Tennyson zeer trouw vertolkt, heeft zelfs getracht de eigenaardige taal-muziek van den dichter te behouden. Zoo schrijft Tennyson in het Bruiloftslied der Ridders, ter eer van Arthur:

„Clang battleaxe and dash brand! Let the
[King reign!”

en heeft Soera Rana dit voortreffelijk weergegeven:

„Val, oorlogsbijl, en blink, kling! Heerscher,
[heersch!”

Door de groote trouw van den vertolker moge soms eenige stroefheid of gewrongenheid ontstaan, er zijn hier een groote, 12000 verzen met ridderlijke trouw in fraai Nederlandsch vertaald. Dit is geene geringe verdienste.

De bekwame en talentvolle vertolker zegt in zijne *Inleiding*: „Voor het overige scheen het even overbodig bij de Arthursage en hare geschiedenis, of bij de door Tennyson gebruikte bronnen hier stil te staan. Die daartoe lust gevoelt, kan in velerlei handboeken alles vinden, wat hij behoeft, en twee jaar geleden gaf de Australische hoogleeraar Maccallum van een en ander een even onderhoudend als zaakrijk overzicht. (*Tennyson's Idylls of the King and Arthurian Story from the XVI Century*, Glasgow, 1894).”

Ik ben zoo vrij hieromtrent met Soera Rana niet alleen in gevoelen, maar ook in gevoel, te verschillen.

Ik betwijfel, of er veel handboeken in Nederland bestaan, waarin men alles vinden kan, wat men behoeft omtrent *Arthurian Story* en de bronnen van Tennyson. Ik betwijfel of het boek van Prof. Macallum in Nederland bekend is.

Naar het mij voorkomt is het vraagstuk naar de bronnen van Tennyson zoo heel moeilijk niet. Tennyson ging hoofdzakelijk te rade met *Le Morte Darthur* van Sir Thomas Malory, in 1485 bij William Caxton uitgegeven. Maar een veel moeilijker vraagstuk is het te bepalen, welke Fransche en Engelsche bronnen Sir Thomas Malory zelf gebruikte, om zijn foliant van 432 bladzijden te schrijven.

In Engeland zijn enthousiasten, die Malory met Homerus vergelijken. Andrew Lang M. A. zegt het in zijn opstel over *Le Morte Darthur* bij de nieuwe uitgaaf van Malory door H. Oskar Sommer, Ph. D. (*Le Morte Darthur by Sir Thomas Malory. The original edition of William Caxton now reprinted and edited by H. Oskar Sommer, Ph. D. London, 1891, drie deelen groot 4°*). Lang verklaart aldaar: „*The work of Malory may be compared to the Homeric epics*” en voorts nog twee andere uitspraken: „*Magic is as powerful in Malory as in Homer*” en eindelijk: „*Homer and Malory draw near each other in their pictures of their great ladies and lovers, Helen and Guinevere.*”

Moge hier misschien eenige overdrijving te bespeuren zijn, toch wordt hierdoor het feit verklaarbaar, dat Tennyson even als zijne landgenooten hoogelijk dweept met Malory. De geest van Malory en zijne voorstelling der Arthur- en Graalwereld moet natuurlijk den allergewichtigsten invloed op het kunstwerk van Tennyson geoeffend hebben. Uit een aesthetisch oogpunt zou dus een onderzoek naar Tennyson's bronnen wel dege-lijk onze aandacht verdienen. Er zou

uit blijken, of de dichter Tennyson zijne stof wel van de meest dichtertelijke zijde had aangegrepen — en tevens hoever hij gegaan is met moderniseering en ideali-seering der Graalridderschap.

Tennyson put het meest uit Malory. Dus komt de vraag onder welke invloeden bewerkte Malory zijn foliant? Mocht men twijfelen of Tennyson werkelijk zoo veel aan Malory verplicht is, dan beroep ik mij op den door en door geleerden Oskar Sommer, eene specialiteit in de Graalwetenschap. Sommer zegt zonder eenig voorbehoud: „*From the day of its appearance „Le Morte Darthur” has been the source of every production having for its theme King Arthur and his knights; it was freely used by Spenser in his „Faerie Queene” it has supplied England's present Laureate (1891) with the materials for his „Idylls of the King” and inspired Swinburne to write his Trystram of Lyonesse, and Matthew Arnold to compose his poem „Tristan and Iseult.*”

Is dit nog onvoldoende, dan verwijs ik naar de archi-geleerde verhandeling van W. Wüllenweber, *Tennyson's König's Idylle* in Herrig's *Archiv*, Theil LXXXIII, 1889. Tennyson staat dus onder invloed van Malory. En nu komt het er op aan te weten, aan wien Malory zijne uitgebreide kennis van Arthur- en Graalkring te danken heeft. Dit vraagstuk is zeer moeilijk en uitvoerig. In het algemeen kan men terstond verzekeren, dat *Le Morte Darthur* is samengesteld uit de geschiedenis van Merlijn en de opkomst van Koning Arthur, uit die van den Heiligen Graal, uit de Lancelot en Tristan-historiën.

Malory maakte gebruik van Fransche bronnen. Hij zegt het bij herhaling: „*the frensshe booke maketh no mencyon*” of „*for as the frensshe booke saith.*” In de vier eerste boeken volgt Malory de sage van Merlin, zooals die is voorgesteld door Robert de Borron — in proza en poëzie. Daarbij voegt hij nog het zoogenoemde *Suite de Merlin*, dat op dit oogenblik

alleen gevonden wordt in het bekende Huth-manuscript, een handschrift van de Borron's *Merlin* met een vervolg, dat nergens anders voorkomt, en nu in het bezit is van Mr. Alfred Huth te Londen. In het vijfde boek volgt Malory een middel-Engelsch gedicht *Le Morte Arthure*, toegeschreven aan den Schotschen dichter Huchown. Bij het zesde boek begint Malory met de geschiedenis van Lancelot, overeenstemmende met den middeleeuwschen Franschen proza *Lancelot*. En zoo gaat hij voort tot zijn een-en-twintigste boek beurtelings volgend den Franschen *Tristan*-roman in proza, de zeer bekende *Queste du Saint-Graal* en de reeds genoemde middel-Engelsche romance: *Le Morte Arthure*.

Nu blijkt het terstond zeer duidelijk, dat Malory, die het meest aan Robert de Borron en *la Queste du Saint-Graal* ontleende, in de voorstelling der Arthur- en Graalwereld de sterk christelijke kleur van zijne hoofdbronnen heeft moeten overnemen. Toen de beroemde drukker Caxton in 1485 Malory's *Morte Darthur* in het licht zond, zeide hij, dat vele aanzienlijke *gentlemen* hem gevraagd hadden: waarom hij niet drukte: „*The noble history of the Saint-Graal, and of the most renowned Christian King Arthur, which ought most to be remembered among us Englishmen before all Christian Kings.* Men was gewoon in de Middeleeuwen van de Negen Besten (Koningen) te spreken, waarvan drie Heidenen, drie Joden en drie Christenen. De drie Christenen waren: koning Arthur, Charlemagne, en Godfried van Bouillon. Het is vooral het christelijk karakter van *King Arthur*, 't welk door Malory op den voorgrond werd geschoven. Zeer juist wordt het door Henry Morley in zijn voortreffelijk en uitvoerig boek over de geschiedenis van de Engel-Letterkunde gezegd: „*The very soul of mediaeval Christianity breathes out of the story of the Quest of the Graal as told with simple directness by Sir Thomas Malory.*”

Het spreekt van zelf, dat Tennyson, die zijne stof aan Malory ontleent, dat sterk geteekend christelijk karakter, inzonderheid door zijne mystieke fantazieën omtrent den Heiligen Graal, van Malory overneemt. Dat blijkt het beste in Tennyson's idylle onder den titel: *De Heilige Graal*.

Hij stelt het voor, alsof de ridder Percheval op het eind zijner dagen monnik geworden was. Iets dergelijks was al door Geoffrey van Monmouth in zijne *Historia Regum Britanniae* (vóór 1147) gedaan, daar hij Lancelot monnik en Genovra non laat worden. Percheval sluit bij Tennyson vriendschap met een monnik Ambrosius, en houdt een lang gesprek met dezen, omdat hij hem vroeg, wat hem van de tafelronde heendreef. En Percheval antwoordt, dat een lieflijk visioen des Heiligen Graals hem naar het klooster bracht. De Graal is de „beker,” daar Christus bij zijn laatste avondmaal uit dronk. Jozef van Arimathea had hem naar Engeland gebracht, en hem naar Glastonbury gevoerd, maar door de boosheid der wereld was de beker ten hemel opgenomen en verdwenen.

Deze geheele voorstelling komt door Malory uit Robert de Borron tot Tennyson. De Borron heeft in de eerste jaren der 13de eeuw zijn *Joseph d'Arimathea* en zijn *Merlin* geschreven, met het doel de geschiedenis van den Graal — reeds overbekend — eene geheel specifiek christelijke kleur te geven. De Graal was het eerst zoo genoemd door den beroemden dichter Chrétien de Troyes, die omstreeks 1175 voor Graaf Philips van den Elzas een roman schreef over Percheval en den Graal. Deze roman was gevolgd naar een „*livre*”, dat de Vlaamsche Graaf voor Chrétien uit Engeland in 1172 had meegebracht. Chrétien maakt door dit ons onbekend geschrift kennis met Kymrische verhalen aangaande Percheval en den Graal. Het is zeer waarschijnlijk dat de term Graal reeds in 1175 in Noord-Frankrijk bekend was, daar

in de proloog van Chrétien gesproken wordt van „*li contes del Gréal — dont li Quens (Philippe d'Alsace) li balla le livre*” maar eenig berijmd of proza verhaal over den Graal vóór Chrétien is niet aan te wijzen.

Het woord Graal is Romaansch en in het Latijn, Fransch en Provençaalsch bekend (*Gradalis, Gradale, Gréal, Grazal*) maar het voorwerp, dat er mee werd aangewezen is van Kymrisch-Ierschen oorsprong. In oude Kymrische gedichten wordt melding gemaakt van een magisch voorwerp, dat het vermogen heeft geheele vergaderingen van ridders te spijzigen. Misschien is de eerste vermelding van dit betooverd voorwerp in het *Black Book of Carmarthen*, een Wallisch verzamel-schrift. Het is de bekende bard Taliessin, die verhaalt, hoe Arthur naar het hellekasteel afdaalt, en daaruit den tooverketel van den god der onderwereld Pwyll verovert. Deze tooverketel is in staat voortdurend spijs te verschaffen aan allen, die hongeren. In de Wallische en Iersche mythologie komen nog verschillende andere tooverketels voor — de ketel van Diurnach, een Ierschen god, de ketel van Gwydno, een Kymrischen god, en de ketel van Dagda, den hoofdgod der Ieren. Al deze ketels zijn magisch, en verschaffen spijs, brood en wijn.

Chrétien de Troyes is de eerste bekende dichter, die van den Graal spreekt, en van de wonderkracht door den Graal ten toon gespreid in het verschaffen van spijs. Maar van Christelijke mystiek is bij Chrétien geen sprake. Evenmin bij den beroemden Midden-Duitschen dichter Wolfram von Eschenbach, die den Graal wel voorstelt als het hoogst ideaal der ridderswereld, maar zonder eenig Christelijk element. De Noord-Fransche dichter Robert de Borron maakt van dezen Graal voor het eerst een Heiligen Graal, en verandert den schotel van Chrétien en Wolfram in een beker. Hij brengt Jozef

van Arimathea op den voorgrond, omdat hij de oude Britsche legende kent, volgens welke Jozef het Christendom en den Graal naar Engeland bracht.

Zoo werd de Graal-wereld hoe langer hoe mystieker. In de *Queste du Saint-Graal* wordt de orde der Ronde-Tafel-Ridders ontbonden, en komt het er alleen op aan den Graal te zoeken, die enkel door ridders, maagdelijk van ziel en lichaam, kan gevonden worden. Sir Thomas Malory heeft zich aan deze laatste voorstelling gehouden, en er veel toe bijgedragen de Christelijke Graal-mystiek tot volgende geslachten over te brengen. Tennyson gaat er geheel in op, en poogt naar zijne eigenaardige, elegante wijze de geheele Graal- en Arthur-wereld zoo verheven en ideaal mogelijk te maken. Maar dit alles staat op mijlen afstands van de oude Kymrische gedichten, van Chrétien de Troyes en Wolfram von Eschenbach. Tennyson munt uit door dichterlijke fantasie, maar verwijderd zich ten eenen male van den historischen en dichterlijken oorsprong van den Graal.

Het is niet te ontkennen, dat de algeheele kerstening van den Graal zeer veel heeft bijgedragen tot het algemeen bekend worden van Graal- en Arthur-gedichten. Maar het is niet minder waar, dat Chrétien de Troyes en Wolfram von Eschenbach eene echt dichterlijke voorstelling gaven van Percheval's zoeken naar den Graal, eene voorstelling, hoog uitmuntende boven de zonderlinge door-eenmenging van Evangelische en Kymrische elementen, als door Robert de Borron werd tot stand gebracht. Naar het voorbeeld van dezen werden later de *Queste* en *Le grand Saint-Graal* geschreven, die dapper door Sir Thomas Malory werden gevolgd, en later Tennyson bewogen tot een zoo overdreven Graal-mystiek, dat er van de oorspronkelijke Graal-sage geen woord meer overbleef.

T. B.